
॥ ईशावास्योपनिषद् ॥

(પદચ્છેદ, અન્વય, અને અર્થ સહિત)

[અધિક પ્રાવણ સુદ ૧૫, સંવત ૧૯૮૫]

શ્રી સંતરામ મહારાજનું મંદિર - નડિઆદ.

ईशावास्योपनिषद् ।

ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णं पूर्णमुदच्यते ।
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥ १ ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

ॐ पूर्णम् अदः पूर्णम् ઇદમ્ પૂર્ણાત્ પૂર્ણમ્ ઉદચ્યતે ।
પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમ્ આદાય પૂર્ણમ્ એવ અવશિષ્યતે ॥ ૧ ॥

ૐ-રક્ષાર્થ

અદઃ-તે (બ્રહ્મ)

પૂર્ણમ્-પૂર્ણ (છે)

ઇદમ્-આ (જીવાત્મા)

પૂર્ણમ્-(ઉપાધિ રહિત દૃષ્ટિએ)

પૂર્ણ (છે)

પૂર્ણાત્-પૂર્ણ (બ્રહ્મ) થી

પૂર્ણમ્-પૂર્ણ (જીવાત્મા)

ઉદચ્યતે-ઉદ્ભવે છે

પૂર્ણસ્ય-કાર્ય બ્રહ્મનું

પૂર્ણમ્-સર્વિચ્છેદાનંદ (રૂપલક્ષણ)

આદાય-(જ્ઞાન વડે) જાણે (તે)

પૂર્ણમ્ એવ-બ્રહ્મજ

અવશિષ્યતે-શેષ રહે છે.

ૐ ઈશા વાસ્યમિદ ૨ સર્વં યત્કિંચ જગત્યાં જગત્ ।

તેન ત્યક્તેન ભુજીથા મા ગૃધઃ કસ્ય સ્વિદ્ધનમ્ ॥ ૧ ॥

ૐ ઈશા વાસ્યમ્ ઇદમ્ સર્વં યત્ કિંચ જગત્યામ્ જગત્ ।

તેન ત્યક્તેન ભુજીથાઃ મા ગૃધઃ કસ્ય સ્વિત્ત ધનમ્ ॥ ૧ ॥

ૐ-રક્ષાર્થ

જગત્યામ્-ચોદ ભુવનમાં

યત્કિંચ-જે કંઈ

જગત્-ચરાચર (જગત્ છે)

ઇદમ્-આ

સર્વમ્-સર્વ (ચરાચર જગત્)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૧૬૭૫ કિંમત ૨૦

ગ્રંથનામ ૬૬૨૧૫૧૨-યોપનિષદ

વર્ગીક પૃ ૨૭ : ૨૫

ઈશા-પ્રહ્મથી

વાસ્થ્યમ્-વ્યાપ્ત (છે)

તેન-તે (શ્રુતિ પ્રસિદ્ધ)

ત્યકતેન-(એવણાત્રયના)

ત્યાગથી

ભુંજીયા:-(આ સર્વ પ્રહ્મરૂપ
છે તેવી બુદ્ધિનું) રક્ષણ કર

કસ્ય-કેાઈનું

સ્વિત્-પણ

ધનમ્-દ્રવ્ય

મા ગૃધ:-ઈચ્છીશ નહિ.

કુર્વન્નેવેહ કર્મ્માણિ જિજીવિષેચ્છત ૨ સમાઃ ।

एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे ॥ २ ॥

કુર્વન્ એવ ઈહ કર્મ્માણિ જિજીવિષેત્ શતમ્ સમાઃ ।

એવમ્ ત્વયિ ન અન્યથા ઇતઃ અસ્તિ ન કર્મ લિપ્યતે નરે ॥ ૨ ॥

ઈહ-આ જગતમાં

કર્મ્માણિ-(નિત્ય) કર્મો

કુર્વન્-કરતાં કરતાં

એવ-જ

શતમ્-સો

સમાઃ-વર્ષ

જિજીવિષેત્-જીવવાની ઇચ્છા

રાખવી

એવમ્-એ પ્રમાણે

નરે-મનુષ્યત્વનું અભિમાન

કરનાર

ત્વયિતને-કર્મ-(અશુભ) કર્મ

ન લિપ્યતે-લેખે નહિ

ઇતઃ અન્યથા-વર્ણાશ્રમના

ઉચિત કર્માનુષ્ઠાન વિના

ન-અસ્તિ-કર્મબંધનમાંથી

છુટવાને બીજું સાધન નથી.

असुर्या नाम ते लोका अन्येन तमसाऽऽवृताः ।

ता ५ स्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः ॥ ३ ॥

અસુર્યાઃ નામ તે લોકાઃ અન્યેન તમસા આવૃતાઃ ।

તાન્ તે પ્રેત્ય અભિગચ્છન્તિ યે કે ચ આત્મહનઃ જનાઃ ॥ ૩ ॥

અસુખ્યાઃ-અજ્ઞાનીઓનેયે। અ
નામ-પ્રસિદ્ધ એવા
તે લોકાઃ-તે લોકો
અન્ધેન-જે લોકો આવરણ
કરનાર
તમસા-અજ્ઞાનથી
આવૃતાઃ-આચ્છાદિત (છે)
અ-અને

યે કે-જે કોઈ
આત્મહનઃ-(આત્મસ્વરૂપને
નહિ જાણનારા) આત્મહત્યાર
જનાઃ-મનુષ્યો છે
તે-તે અજ્ઞાની મનુષ્યો
પ્રેત્ય-મરણ પછી
તાન્-તે લોકોમાં
અભિગચ્છન્તિ-જાય છે.

अनेजदेकं मनसो जवीयो नैनद्देवा आप्नुवन् पूर्वमर्षत् ।
तद्भावतोऽन्यानत्येति तिष्ठत्तस्मिन्नपो मातरिश्वा दधाति ॥४॥
अनेजत् એકમ્ મનસઃ જવીયઃ ન એનત્ દેવાઃ આપ્નુવન્
પૂર્વમ્ અર્ષત્ ।
તત્ ધાવતઃ અન્યાન્ અત્યેતિ તિષ્ઠત્ તસ્મિન્ અપઃ માતરિશ્વા
દધાતિ ॥ ૪ ॥

દેવાઃ-ઇન્દ્રિયો
અનેજત્-અચલ
એકમ્-લેહ્યન્ય
મનસઃ-મનથી
જવીયઃ-વધારે વેગશાળી
પૂર્વમ્-પ્રથમથીજ
અર્ષત્-(સર્વત્ર) વ્યાપ્ત
એનત્-અદાને
ન આપ્નુવન્-ચડણ કરી
શક્તી નથી,
તિષ્ઠત્-સ્થિર છતાં

તત્-તે (પ્રદ્ધ)
ધાવતઃ-દોડતા
અન્યાન્-બીજાઓને (કાલવાયુ
વગેરેને)
અત્યેતિ-ઉલ્લંઘન કરે છે
માતરિશ્વા-હિરણ્યગર્ભ
તસ્મિન્-તે (પ્રદ્ધતત્ત્વની
સત્તાથી)
અપઃ-કર્મોને
દધાતિ-ધારણ કરે છે.

તદેજતિ તન્નૈજતિ તદ્દરે તદ્વન્તિકે ।

તદન્તરસ્ય સર્વસ્ય તદુ સર્વસ્યાસ્ય બાહ્યતઃ ॥ ૫ ॥

તત્ એજતિ તત્ ન એજતિ તત્ દૂરે તત્ ઉ અન્તિકે ।

તત્ અન્તર્ અસ્ય સર્વસ્ય તત્ ઉ સર્વસ્ય અસ્ય બાહ્યતઃ ॥ ૫ ॥

તત્-તે બ્રહ્મ

એજતિ-ચાલે છે

તત્-તે બ્રહ્મ

ન એજતિ-ચાલતું નથી

(અક્રિય સ્વરૂપ હોવાથી
ગતિ રહિત છે)

તત્-તે બ્રહ્મ

દૂરે-અજાણવોની દૃષ્ટિમાં દૂર
રહે છે

તત્ ઉ-તે બ્રહ્મજ

અન્તિકે-(વિદ્વાનની દૃષ્ટિમાં)
સમીપ છે.

તત્-તે

અસ્ય-આ

સર્વસ્ય-સંપૂર્ણ (જડચેતન
જગતમાં)

અન્તઃ-અન્દર છે (અંતર્યામી
રૂપથી)

તત્ ઉ-તે જ

અસ્ય-આ

સર્વસ્ય-સંપૂર્ણ (જગતની)

બાહ્યતઃ-બહાર છે (સર્વત્ર
વ્યાપ્ત હોવાથી)

યસ્તુ સર્વાણિ ભૂતાન્યાત્મન્યેવાનુપश्यति ।

સર્વભૂતેષુ ચાત્માનં તતો ન વિજુગુપ્સતે ॥ ૬ ॥

યઃ તુ સર્વાણિ ભૂતાનિ આત્મનિ એવ અનુપश्यति ।

સર્વભૂતેષુ ચ આત્માનમ્ તતઃ ન વિજુગુપ્સતે ॥ ૬ ॥

તુ-વળી

યઃ-જે (જ્ઞાની)

સર્વાણિ-સર્વ

ભૂતાનિ-પ્રાણીઓને

આત્મનિ એવ-બ્રહ્મમાંજ

અનુપश्यति-જુએ છે.

ચ-અને

સર્વભૂતેષુ-સર્વ પ્રાણીઓમાં

આત્માનમ્-પ્રદાને જુએ છે | ન વિજ્ઞુશુષ્કતે-બીજની નિન્દા
તત:-તેથી (અલેદ જ્ઞાન થતાં) કરતો નથી.

યસ્મિન્ સર્વાણિ ભૂતાન્યાત્મૈવાભૂદ્વિજાનતઃ ।

તત્ર કો મોહઃ કઃ શોક એકત્વમનુપશ્યતઃ ॥ ૭ ॥

યસ્મિન્ સર્વાણિ ભૂતાનિ આત્મા એવ અભૂત્ વિજાનતઃ ।

તત્ર કઃ મોહઃ કઃ શોકઃ એકત્વમ્ અનુપશ્યતઃ ॥ ૭ ॥

યસ્મિન્-જ્યારે

વિજાનતઃ-અલેદજ્ઞાનીને

સર્વાણિ-સર્વ

ભૂતાનિ-પ્રાણીઓ

આત્મા-આત્મભૂત

એવ-જ

અભૂત-થાય છે,

તત્ર-ત્યારે

એકત્વમ્-અલેદને

અનુપશ્યતઃ-સાક્ષાત્કાર કરતા

(પુરુષને)

કઃ મોહ-કયો મોહ ?

કઃ શોક-કયો શોક ?

(અલેદ જ્ઞાનીને શોક મોહ
થતા નથી)

સ પર્યગાચ્છુક્રમકાયમવ્રણમસ્નાવિર ૨ શુદ્ધમપાપવિદ્ધમ્ ।

કવિર્મનીષી પરિભૂઃ સ્વયમ્ભૂર્યાથાતથ્યતોઽર્થાન્

વ્યદધાચ્છાશ્વતીભ્યઃ સમાભ્યઃ ॥ ૮ ॥

સ પર્યગાત્ શુક્રમ્ અકાયમ્ અવ્રણમ્ અસ્નાવિરમ્ શુદ્ધમ્

અપાપવિદ્ધમ્ ।

કવિઃ મનીષી પરિભૂઃ સ્વયમ્ભૂઃ યાથાતથ્યતઃ અર્થાન્ વ્યદધાત્

શાશ્વતીભ્યઃ સમાભ્યઃ ॥ ૮ ॥

પર્યગાત્-સર્વત્ર વ્યાપ્ત

શુક્રમ્-હીમિમાન

અકાયમ્-(સૂક્ષ્મ) શરીરહીન

અવ્રણમ્-છિદ્રહીન

અસ્નાવિરમ્-નાડી રહિત

શુદ્ધમ્-અવિદ્યા સમજન્ધશ્ચન્ધ

અપાપવિદ્ધમ્-ધર્માધર્માદિ

શૂન્ય

કવિ:-સર્વ દ્રષ્ટા

મનીષી-મનસ્વી

પરિભૂ:-નાના રૂપથી સર્વત્ર

પ્રગટ થનાર

સ્વયમ્ભૂ:-કારણુરહિત (એવા)

સ:-તેણે

યાથાતથ્યત:-સાધ્ય સાધન

રૂપથી

અર્થાન્-જડચેતન પદાર્થોને

શાશ્વતીભ્ય:-અનન્ત

સમાભ્ય:-વર્ષોથી

વ્યદધાત્-રચ્યા છે.

અન્ધન્તમઃ પ્રવિશન્તિ યેઽવિદ્યામુપાસતે ।

તતો ભૂય ઈવ તે તમો ય ઓ વિદ્યાયા ૨ રતાઃ ॥ ૯ ॥

અન્ધન્તમઃ પ્રવિશન્તિ યે અવિદ્યામ્ ઉપાસતે ।

તતઃ ભૂય ઈવ તે તમઃ ય ઓ વિદ્યાયામ્ રતાઃ ॥ ૯ ॥

યે-જે (અજ્ઞાનીઓ)

અવિદ્યામ્-અવિદ્યાને (સકામ
કર્મને)

ઉપાસતે-સેવે છે (તેઓ)

અન્ધન્તમઃ-સંસારમાં

પ્રવિશન્તિ-પડે છે

ઉ-અને

યે-જે (અજ્ઞ પુરુષો)

વિદ્યાયામ્-વિદ્યામાં (દેવોની
ઉપાસનામાં)

રતાઃ-તત્પર છે

તે-તેઓ

તતઃ-તેથી

ભૂય ઈવ તમઃ-વધારેજ

સંસારમાં પડે છે.

અન્યદેવાહુર્વિદ્યાયા ડન્યદાહુરવિદ્યાયા ।

ઇતિ શુશ્રુમ ધીરાણાં યે નસ્તદ્વિચ્ચક્ષિરે ॥ ૧૦ ॥

અન્યત્ એવ આહુઃ વિદ્યાયા અન્યત્ આહુઃ અવિદ્યાયા ।

ઇતિ શુશ્રુમ ધીરાણામ્ યે નઃ તત્ વિચ્ચક્ષિરે ॥ ૧૦ ॥

વિદ્યા-વિદ્યાથી (ઉપાસનાથી)

અન્યત્-(સકામ કર્મકર્તાથી)

બુદ્ધિ-જ્ઞ ક્ષણ

એવ-જ (મળે છે એમ)

આહુ:-કહે છે

અવિદ્યા-કર્મથી

અન્યત્-(દેવોપાસના કર્મથી)

બીજું ક્ષણ (મળે છે એમ)

આહુ:-કહે છે

ધર્મ-એ પ્રમાણેનું (કથન)

ધીરાણામ્-વેદવેતાઓનું

શુશ્રુષ્-સંભળ્યું છે

યે-જે (વેદવેતાઓએ)

ન:-અમને

તત્-કર્મ અને દેવોપાસ-

નાનું રહ્યું

વિચચક્ષિરે-ઉપદેશ્યું છે.

વિદ્યાશ્ચાવિદ્યાશ્ચ યસ્તદ્વેદોભય ૫ સહ ।

અવિદ્યાયા મૃત્યું તીર્ત્વા વિદ્યાયામૃતમશ્નુતે ॥ ૧૧ ॥

વિદ્યામ્ ચ અવિદ્યામ્ ચ યઃ તત્ વેદ ઉભયમ્ સહ ।

અવિદ્યાયા મૃત્યુમ્ તીર્ત્વા વિદ્યાયા અમૃતમ્ અશ્નુતે ॥ ૧૧ ॥

યઃ-જે (અધિકારી)

વિદ્યામ્-દેવોપાસના

ચ-અને

અવિદ્યામ્-સકામ કર્મ

તત્-તે

ઉભયમ્-બન્નેને

સહ-સાથે (અનુષ્ઠાન કરવા

યોગ્ય છે એમ)

વેદ-જાણે છે (અને આચરે

છે) તે

અવિદ્યા-સકામ કર્મથી

મૃત્યુમ્-(કર્મના અજ્ઞાન રૂપ)

મૃત્યુને

તીર્ત્વા-તરી

વિદ્યા-દેવોપાસનાથી

અમૃતમ્-અમૃતને (ઉપાસ્ય

દેવતાના સ્વરૂપને)

અશ્નુતે-પ્રાપ્ત કરે છે.

અન્ધન્તમઃ પ્રવિશન્તિ યેઽસમ્ભૂતિમુપાસતે ।

તતો મૂય ઇવ તે તમો ય ઓ સમ્ભૂત્યા ૫ રતાઃ ॥ ૧૨ ॥

અન્ધન્તમઃ પ્રવિશન્તિ યે અસમ્ભૂતિમ્ ઉપાસતે ।

તતઃ ભૂયઃ ઇવ તે તમઃ ય ઉ સમ્ભૂત્યામ્ રતાઃ ॥ ૧૨ ॥

યે-જેઓ

અસમ્ભૂતિમ્-પ્રકૃતિનું

ઉપાસતે-ધ્યાન કરે છે (તેઓ)

અન્ધન્તમઃ-સંસારમાં

પ્રવિશન્તિ-પડે છે

ય ઉ-જેઓ તે

સમ્ભૂતિમ્-હિરણ્યગર્ભમાં

(સોપાધિક બ્રહ્મનું સ્વરૂપ

સત્ય છે તેમ સમજી)

રતાઃ-પ્રીતિવાળા છે

તે-તેઓ

તતઃ-તેનાથી (પ્રકૃતિના ઉપાસકોના ક્ષણથી)

ભૂય ઇવ-વિશેષ

તમઃ-સંસારમાં (પડે છે)

અન્યદેવાહુઃ સમ્ભવાદન્યદાહુરસમ્ભવાત્ ।

इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचक्षिरे ॥ १३ ॥

અન્યત્ એવ આહુઃ સમ્ભવાત્ અન્યત્ આહુઃ અસમ્ભવાત્ ।

ઇતિ શુશ્રુમ ધીરાણામ્ યે નઃ તત્ વિચચક્ષિરે ॥ ૧૩ ॥

સમ્ભવાત્-હિરણ્યગર્ભની

ઉપાસનાથી

અન્યત્-જુદું ક્ષણ (મળે છે

એમ)

આહુઃ-કહે છે

અસમ્ભવાત્-પ્રકૃતિના ઉપા-

સનાના ક્ષણથી

અન્યત્-જુદું ક્ષણ (મળે છે

એમ)

આહુઃ-કહે છે

ઇતિ-આવા પ્રકારનું

(વચન અમે)

ધીરાણામ્-વેદવેતાઓનું

શુશ્રુમ-સાંભળ્યું છે

યે-જેઓએ

નઃ-અમને

તત્-અન્ને ઉપાસનાનું ક્ષણ

વિચચક્ષિરે-ઉપદેશ્યું છે.

सम्भूतिश्च विनाशश्च यस्तद्वेदोभय ५ सह ।

विनाशेन मृत्युं तीर्त्वा सम्भूत्याऽमृतमश्नुते ॥ १४ ॥

સમ્ભૂતિમ્ ચ વિનાશમ્ ચ યઃ તત્ વેદ ઉભયમ્ સહ ।
વિનાશેન મૃત્યુમ્ તીર્ત્વા અસમ્ભૂત્યા અમૃતમ્ અશ્નુતે ॥૧૪॥

યઃ-જે (પુરુષ)
સમ્ભૂતિમ્-પ્રકૃતિની ઉપાસના
ચ-અને
વિનાશમ્-હિરણ્યગર્ભની
ઉપાસના
તત્-તે
ઉભયમ્-બન્ને ઉપાસનાને
સહ-સાથે (કરવા યોગ્ય)
વેદ-જાણે છે (તે પુરુષ)

વિનાશેન-હિરણ્યગર્ભની ઉપા-
સનાથી
મૃત્યુમ્-મૃત્યુને (દોષને)
તીર્ત્વા-તરી
અસમ્ભૂત્યા-પ્રકૃતિની ઉપા-
સનાથી
અમૃતમ્-અમૃતને (પ્રકૃતિ
લયને)
અશ્નુતે-પ્રાપ્ત કરે છે.

હિરણ્મયેન પાત્રેણ સત્યસ્યાપિહિતં મુખમ્ ।

તત્ત્વં પૂષન્પાવૃણુ સત્યધર્માય દૃષ્ટ્યે ॥ ૧૫ ॥

હિરણ્મયેન પાત્રેણ સત્યસ્ય અપિહિતમ્ મુખમ્ ।
તત્ ત્વમ્ પૂષન્ અપાવૃણુ સત્યધર્માય દૃષ્ટ્યે ॥ ૧૫ ॥

પૂષન્-હો જગતનું પોષણ
કરનાર (સૂર્ય)
સત્યસ્ય-બ્રહ્મની
મુખમ્-પ્રાપ્તિનું દ્વાર
હિરણ્મયેન-સુવર્ણના જેવા
અકચકિત
પાત્રેણ-તેજોમંડળથી

અપિહિતમ્-ઠંકાયેલા
ત્વમ્-આપ
સત્યધર્માય-સત્યના ઉપાસક
(મારા માટે)
દૃષ્ટ્યે-(તમારા) દર્શન સાફ
તત્-તે તેજોમંડળને
અપાવૃણુ-દૂર કરો

પૂષન્નેકર્ષે યમ સૂર્ય પ્રાજાપત્ય વ્યૂહ રશ્મીન્સમૂહ
તેજો યત્તે રૂપં કલ્યાણતમં તત્તે પશ્યામિ

યોઽસાવસૌ પુરુષઃ સોઽહમસ્મિ ॥ ૧૬ ॥

પૂષન્ એકર્ષે યમ સૂર્ય પ્રાજાપત્ય વ્યૂહ રશ્મીન્ સમૂહ
તેજઃ યત્ તે રૂપમ્ કલ્યાણતમમ્ તત્ તે પશ્યામિ યઃ અસૌ

અસૌ પુરુષઃ સોહમ્ અસ્મિ ॥ ૧૬ ॥

પૂષન્-સર્વના પોષક

એકર્ષે-એકજ ગતિશાલી

યમ-નિયામક

સૂર્ય-સૂર્ય

પ્રાજાપત્ય-કશ્યપપુત્ર

રશ્મીન્-કિરણોનો

વ્યૂહ-ઉપસંહાર કરો (અથવા)

સમૂહ-સ્વસ્વરૂપમાં લય કરો

યત્-જે (પ્રસિદ્ધ)

તે-આપનું

કલ્યાણતમમ્-આનંદમય

રૂપમ્-સ્વરૂપ છે (હું)

તે-આપની (કૃપાથી)

તત્-તે સ્વરૂપનો

પશ્યામિ-સાક્ષાત્કાર કરું છું

યઃ-જે (સૂર્યમંડલસ્થ પુરુષ)

અસૌ-પરોક્ષ છે

અસૌ-અને શાસ્ત્રદષ્ટિથી

પ્રત્યક્ષ છે

સઃ-તે

પુરુષઃ-પુરુષ

અહમ્-હું

અસ્મિ-છું.

વાયુરનિલમમૃતમથેદં ભસ્માન્ત ૫ શરીરમ્ ।

ૐ ક્રતો સ્મર કૃત ૫ સ્મર ક્રતો સ્મર કૃત ૫ સ્મર ॥ ૧૭ ॥

વાયુઃ અનિલમ્ અમૃતમ્ અથ ઇદમ્ ભસ્માન્તમ્ શરીરમ્ ।

ૐ ક્રતો સ્મર કૃતમ્ સ્મર ક્રતો સ્મર કૃતમ્ સ્મર ॥ ૧૭ ॥

વાયુઃ-મારો પ્રાણ

અમૃતમ્-અમર (દેવરૂપ)

અનિલમ્-વાયુમાં (પ્રવેશ કરો)

(અર્થાત્ સૂક્ષ્મ શરીરનો નાશ થાયો)

અથ-અને

ઇદમ્ શરીરમ્-આ શરીર
 ભસ્માન્તમ્-ભસ્મરૂપ
 (અગ્નિમાં હોમવાથી ભસ્મ
 રૂપ બનેા)
 ઐ-રક્ષાર્થં ઐકારરૂપ
 કૃતો-હે સૂર્ય !
 સ્મર-સ્મરણ કરો (આપના
 ઉપાસક મને સંભાળો)

કૃતમ્-(મારા) અનુષ્ઠાનને
 સ્મર-સ્મરણ કરો
 કૃતો-હે સૂર્ય !
 સ્મર-સ્મરણ કરો (મારું)
 કૃતમ્-(મારા) અનુષ્ઠાનને
 સ્મર-સ્મરણ કરો

અગ્ને નય સુપથા રાયે અસ્માન્વિશ્વાનિ દેવ વયુનાનિ વિદ્વાન્ ।
 યુયોધ્યસ્મજ્જુહુરાણમેનો ભૂયિષ્ઠાં તે નમ ઉક્તિં વિધેમ ॥૧૮॥
 અગ્ને નય સુપથા રાયે અસ્માન્ વિશ્વાનિ દેવ વયુનાનિ વિદ્વાન્ ।
 યુયોધિ અસ્મત્ જુહુરાણમ્ એનઃ ભૂયિષ્ઠામ્ તે નમઃ

ઉક્તિમ્ વિધેમ ॥ ૧૮ ॥

અગ્ને-હે અગ્નિ
 અસ્માન્-અમને
 રાયે-કર્મરૂળ ભોગ માટે
 સુપથા-ઉત્તરાયણ માર્ગથી
 નય-લઈજા
 વિશ્વાનિ-સર્વ
 વયુનાનિ-કર્મોને (ઉપાસનાને)
 વિદ્વાન્-જાણતા (આપ)
 અસ્મત્-અમારા

જુહુરાણમ્-કુટિલ
 એનઃ-પાપને
 યુયોધિ-નાશ કરો
 અ-અને (અમે)
 તે-આપને
 ભૂયિષ્ઠામ્-ઘણા
 નમઃ-નમસ્કારના
 ઉક્તિમ્-વચનો
 વિધેમ-કહીએ છીએ.

ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ ॥

॥ इति ईशावास्योपनिषद् ॥

વિશ્વશાન્તિ માટે સામુદાયિક પ્રાર્થના:

ૐ મદ્રં કર્ણેભિઃ શૃણુયામ દેવાઃ મદ્રં પશ્યેમાક્ષિભિર્યજત્રાઃ ।
સ્થિરૈરજ્ઞૈસ્તુષ્ટુવાંસસ્તનૂભિર્વ્યશેમ દેવહિતં યદાયુઃ ॥

યજત્રાઃ-પૂજનીય
દેવાઃ-હે દેવે
કર્ણેભિ-કર્ણથી
મદ્રં-કલ્યાણ
શૃણુયામ-સાંભળીએ (અને)
અક્ષિભિઃ-આંખથી
મદ્રં-કલ્યાણ
પશ્યેમ-જોઈએ (અને અમે)
સ્થિરૈઃ-દૃઢ

અંગૈઃ-હસ્તાદિ અંગેથી
તનૂભિઃ-શરીરેથી
તુષ્ટુવાંસઃ-(આપની) સ્તુતિ
કરતા અમે
યદ્ર-જે
દેવહિતં-દેવોએ આપેલું
આયુઃ-આયુષ્ય
વ્યશેમ-ભોગવીએ

સ્વસ્તિ ન ઇન્દ્રો વૃદ્ધશ્રવાઃ સ્વતિ નઃ પૂષા વિશ્વવેદાઃ ।

સ્વસ્તિ નસ્તોક્ષર્યોઽરિષ્ટનેમિઃ સ્વસ્તિ નો બૃહસ્પતિર્દધાતુ ॥

ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

વૃદ્ધઃશ્રવાઃ-મહાયશસ્વી
ઇન્દ્રઃ-ઇન્દ્ર
નઃ-અમારું
સ્વસ્તિ-કલ્યાણ
દધાતુ-કરે
વિશ્વવેદાઃ-સર્વજ્ઞ
પૂષા-પૂષાદેવ
નઃ-અમારું
સ્વસ્તિ-કલ્યાણ (કરે)

અરિષ્ટનેમિઃ-અખંડિત
પાંખવાળા
તોક્ષર્યઃ-ગરુડ
નઃ-અમારું
સ્વસ્તિ-કલ્યાણ (કરે)
બૃહસ્પતિઃ-દેવગુરુ
નઃ-અમારું
સ્વસ્તિ-કલ્યાણ (કરે)

નમામસ્ત્વાં વિષ્ણો સકલજગદાવાસમનઘં
શરણ્યં સંસારાર્ણવતરણિમત્યન્તકરુણમ્ ।

સમાગત્ય શ્રીમન્નિરવધિકૃપાપૂર્ણ સુદશા

દિશઃ પશ્યોર્ધ્વાધિઃ સતતમવ નો વ્યાધિભયતઃ ॥૧॥

વિષ્ણો-હે ભગવાન્
સકલજગદાવાસ-સમસ્ત
જગતના આધાર
અનઘ-નિર્દોષ
શરણ્ય-શરણાગત રક્ષક
સંસારાર્ણવતરણિ-સંસાર
સમુદ્રની નૌકા રૂપ
અત્યન્તકરુણ-અત્યંત દયાળુ
ત્વાં-આપને
નમામઃ-નમીએ છીએ
નિરવધિકૃપાપૂર્ણ-દયાના ભંડાર

શ્રીમન્-હે ભગવાન્
સમાગત્ય-(અહીં) પધારી
સુદશા-અભીદષ્ટિથી
દિશઃ-દિશાઓને (અને)
ઉર્ધ્વાધિઃ-ઉંચે નીચે
પશ્ય-જુઓ
સતત-હંમેશાં
નઃ-અમને
વ્યાધિભયતઃ-વ્યાધિના ભયથી
અવ-અચાવે

પ્રસીદાસ્મિન્ રાષ્ટ્રે નૃપતિજનતાનામપિ ગવાં
તથા ભૂદેવાનાં પ્રકુરુ ભગવઃચ્છાન્તિમભયમ્ ।

સુવૃષ્ટિં ચાન્નં ચ પ્રકુરુ સતતં વૃદ્ધિમભિતઃ

પશુનાં સર્વેષાં ભવતુ ચ સુશાન્તિસ્તનુભૃતામ્ ॥૨॥

ભગવન્-હે ભગવાન્
અસ્મિન્-આ
રાષ્ટ્રે-દેશ ઉપર
પ્રસીદ-પ્રસન્ન થાઓ
નૃપતિજનતાનાં-રાજા અને
પ્રજાનું

અપિ-અને
ગવાં-ગાયેાનું
તથા-તથા
ભૂદેવાનાં-પ્રાદ્યણેાનું
શાન્તિ-શાન્તિ (અને)
અભય-અભય

પ્રકુરુ-કરો
 ચ-અને
 સુવૃષ્ટિ-સારો વરસાદ
 ચ-અને
 અન્ન-અનાજ
 પ્રકુરુ-કરો
 સર્વેષાં-સર્વ
 પશુનાં-પશુઓની

અભિતઃ-ચારે તરફથી
 સતતં-હમેશ
 વૃદ્ધિ-વૃદ્ધિ (કરો)
 ચ-અને
 તતુભૃતાં-પ્રાણીઓની
 સુશાન્તિઃ-શાન્તિ
 ભવતુ-થાઓ

યોઽસૌ ભવાન્ સર્વજગત્પ્રસૂતો યજ્ઞેષુ દેવેષુ ચ કર્મસાક્ષી ।
 શાન્તિં કુરુ ત્વં મમ વાસુદેવ સંસારમોક્ષં ચ કુરુષ્વ દેવ ॥

વાસુદેવ-હે કૃષ્ણ
 યઃ-જે
 અસૌ-પ્રસિદ્ધ
 ભવાન્-આપ
 સર્વજગત્પ્રસૂતઃ-અખિલ જગ-
 તના ઉત્પાદક છો (અને)
 યજ્ઞેષુ-યજ્ઞસમ્બન્ધી
 ચ-અને
 દેવેષુ-દેવ સમ્બન્ધી

કર્મસાક્ષી-કર્મના સાક્ષી છો
 ત્વં-તું (આપ)
 મમ-મારી
 શાન્તિં-શાન્તિ
 કુરુ-કર (કરો)
 ચ-અને
 દેવ-હે પ્રકાશમાન દેવ
 સંસારમોક્ષં-સંસારથી મુક્તિ
 કુરુષ્વ-કરો

एषा सिद्धिश्च कीर्तिश्च ओजसां तु महौजसम् ।
 लाभानां परमो लाभो गतीनां परमा गतिः ॥

એષા-આ
 સિદ્ધિઃ-સિદ્ધિ (છે)
 ચ-અને

કીર્તિઃ-કીર્તિ (છે)
 ચ-અને
 ઓજસાં-તેજેમાં

મહોજસમ-મોટું તેજ (છે)
તુ-અને
લાભાનાં-લાભોનો
પરમ:-મોટો

લાભ:-લાભ છે
ગતીનાં-ગતિઓમાં
પરમા-ઉત્તમ
ગતિ:-ગતિ (છે)

एवं पठन्ति तत्त्वेन मम शान्तिं सुखावहाम् ।

ते तु मल्लयतां यान्ति पुनरावृत्तिवर्जिताः ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

એવં-આ પ્રમાણે
તત્ત્વેન-યથાર્થ રીતે
મમ-મારી
સુખાવહાં-સુખ આપનારી
શાન્તિ-શાન્તિનો
પઠન્તિ-પાઠ કરે છે

તે-તેઓ
તુ-તો
પુનરાવૃત્તિવર્જિતા:-પુનર્જન્મ
રહિત થયા છતાં
મલ્લયતાં-મારા સ્વરૂપને
યાન્તિ-પ્રાપ્ત કરે છે

પ્રકાશક—

પરમ પૂજ્ય મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી
ત્રિવાર્ષિક માનસસત્ર-વ્યવસ્થાપક મંડળ તરફથી

મોતીભાઈ દેસાઈભાઈ પટેલ

શ્રી સંતરામ મહારાજનું મંદિર-નડિયાદ.

આવૃત્તિ ૧ લી.

પ્રત ૧૦૦૦.

ધી “ડાયમંડ જ્યુબિલી” પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં

પરીખ સુરેશચંદ્ર પોપટલાલે છાપ્યું.

સલાખોસ રોડ : અમદાવાદ.

